

Asia: VN/26856/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölaki

Lausunnonantajan lausunto. Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi ympäristöministeriö pyytää, että lausunto jaotellaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Kommentit luvusta 1 Yleiset säännökset

Alueidenkäytön suunnittelujärjestelmä säilyy ehdotuksen mukaisesti suurimmalta osalta ennallaan. Alueidenkäytön suunnittelujärjestelmään kuuluisivat edelleen valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet, maakuntakaava, yleiskaava ja asemakaava.

Suomen museoliitto esittää, että lakiehdotuksessa tuotaisiin laajemmin esiin kulttuuriperinnön, rakennetun kulttuuriympäristön, arkeologisen kulttuuriperinnön ja kulttuurimaiseman rooli ja merkitys hyvän ja viihtyisän elinympäristön rakentamisessa.

Kulttuuriperintöä ja sen käyttöä sekä siihen sisältyvää osaamista voidaan hyödyntää ilmastomuutoksen vastaisessa toiminnassa ja lisätä yhteiskunnan kykyä sopeutua ilmastomuutoksen mukanaan tuomiin muutoksiin. Säilyttämällä rakennuskannan kerroksellisuus sekä uusiokäyttämällä vanhoja rakennuksia voidaan sekä vaikuttaa hiilijalanjälkeen ja päästöihin että luoda hyvää elinympäristöä.

Ks. esim. Kohti kestävää arkkitehtuuria. Suomen arkkitehtuuripoliittinen ohjelma 2022-2035

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163757/VN_2022_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Huolehtimalla kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristön suojelusta ja saavutettavuudesta tuetaan kansalaisten omia mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti kulttuuriperintötyöhön, esimerkiksi vanhojen rakennusten suojeluun ja korjaamiseen.

Museoliitto näkee merkittävänä kulttuuriperinnön ja rakennetun kulttuuriympäristön kuntien ja kaupunkien vetovoimatekijänä. Kulttuuriperintö ja kulttuuriympäristöt ovat tärkeitä yhteisöjen elinvoiman ja houkuttelevuuden näkökulmasta. Historiallinen kerroksellisuus asuinympäristössä luo merkityksiä asukkaille ja arvoa elinkeinoelämälle kulttuuriperinnöstä kiinnostuneille turisteille suunnattujen palveluiden muodossa.

Lakiehdotusta perustellaan hallitusohjelman mukaisella tavoitteella sujuvoittaa kaavoitusprosesseja. Museoliiton näkemyksen mukaan ehdotetut muutokset esimerkiksi maanomistajien aloiteoikeudesta yleis- ja asemakaavan valmistelussa sekä sen hyväksymisestä monijäsenisessä kunnan toimielimessä voivat toimia hallitusohjelman tavoitetta vastaan ja hidastaa maankäytön prosesseja.

Museoliitto haluaa myös tuoda esiin sen, että vireillä on ollut paljon museoiden kulttuuriympäristötyöhön vaikuttavia lakeja. Näiden lakiuudistusten osittainen päällekkäisyys sekä monet muutokset ovat vaikeuttaneet kokonaiskuvan saamista lakiuudistusten vaikutuksista kulttuuriperintöön ja kulttuuriympäristöön. Vaikutelmaksi kuitenkin jää, että tavoitteena on helpottaa ja nopeuttaa kulttuuriperintöarvoja kantavan rakennuskannan purkamista, mitä pidämme erittäin huolestuttavana koko yhteiskunnan kannalta. Museoliitto haluaa myös huomauttaa, että nyt tarkasteltavana olevan lakiesityksen valmistelussa on ollut huomattavan vähän kulttuuriperintöalan asiantuntemusta mukana.

Kommentit luvusta 2 Viranomaisten tehtävät

Museoliitto pitää tärkeänä, että lakiehdotuksessa viranomaistahot olisivat selkeästi määriteltyjä ja museoviranomaiset, kuten alueelliset vastuumuseot, mainittaisiin lakitekstissä. Museoliitto muistuttaa, että museoiden viranomaisstatusta on tarkasteltu Museolain valmistelun yhteydessä. Museoiden tunnistaminen viranomaisina lakiehdotuksessa noudattaisi Museolain (314/2019) henkeä.

Museoliitto pitää olennaisena, että aluehallinnon uudistuksen myötä syntyvien uusien viranomaisten (Lupa- ja valvontavirasto LVV sekä alueelliset Elinvoimakeskukset EVK) kulttuuriympäristöön liittyvät tehtävät ovat selkeitä ja hyvin perusteltuja kulttuuriympäristön ja sen suojelun edistämiseksi. Maakuntaliiton tehtäväksi esitetään rakennetun ympäristön sekä kulttuuri- ja luonnonympäristön tilan ja kehityksen seuraamista alueellaan. Museoliitto katsoo, että seuraamisen lisäksi maakuntaliiton tehtäviin pitäisi lisätä em. kohteiden edistäminen maakuntakaavoituksen avulla.

Kommentit luvusta 3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Alueidenkäytön suunnittelun tavoitteisiin Museoliitto esittää lisättäväksi kulttuuriperinnön, rakennetun kulttuuriympäristön, arkeologisen kulttuuriperinnön ja kulttuurimaiseman edistämisen. Samalla huomautamme, että lakiehdotuksen kulttuuriperintöön ja kulttuuriympäristöön liittyvät

käsitteet lakiehdotuksessa eivät ole loogisia keskenään ja vaativat muokkaamista yllä olevan mukaisiksi.

Museoliiton näkemyksen mukaan lakiehdotukseen pitäisi lisätä oma pykälä perusteluineen maailmanperintökohteiden suojelusta. Tämä selkiyttäisi sekä vahvistaisi maailmanperintökohteiden asemaa ja suojelua kaavoitusjärjestelmässä. Lakiehdotus sisältää säännökset valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoituksesta ja sisällöstä sisältäen maininnan myös kansainvälisistä sopimuksista. Museoliiton näkemyksen mukaan tämä ei kuitenkaan ole riittävää maailmanperintökohteita koskevien kansainvälisten sopimusten täytäntöönpanon toteuttamiseksi.

Kommentit luvusta 4 Maakuntakaava

Lakiehdotuksessa esitetään maakuntakaavan yksityiskohtaisuuden ja oikeudellisen ohjausvaikutuksen vähentämistä hallitusohjelmaan perustuen. Tällä on vaikutusta kaavoitusjärjestelmän kokonaisuuteen, sillä maakuntakaavan asema kaavoituksen suunnittelun kokonaisuudessa muuttuu. Museoliiton näkemyksen mukaan maakuntakaavan aseman muutos voi vaikuttaa heikentävästi kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristön huomioon ottamista ja suojelua kaavoituksessa. Lisäksi Museoliitto huomauttaa, että maakuntakaava on merkittävä osa kaavoitusjärjestelmää, sillä suurin osa Suomea on vain maakuntakaavalla kaavoitettu.

Kommentit luvusta 5 Yleiskaava

Lakiehdotuksen mukaan yleiskaava säilyttäisi nykyisen roolinsa alueidenkäytön suunnittelujärjestelmässä. Ehdotus sisältää kuitenkin muutoksia, jotka Museoliiton käsityksen mukaan heikentävät yleiskaavan asemaa suunnittelujärjestelmässä sekä yleiskaavan sitovuutta.

Esityksen mukaan asemakaava voitaisiin laatia tai muuttaa yleiskaavan ohjausvaikutuksesta poiketen, jos yleiskaava on vanhentunut. Museoliitto huomauttaa, että yleiskaavaa ei voi lähtökohtaisesti pelkästään kaavan iän perusteella pitää vanhentuneena.

Lisäksi ehdotetaan, että yleiskaava ja asemakaava voitaisiin laatia ja hyväksyä samalla päätöksellä. Tällöin laadittava yleiskaava ohjaa asemakaavan laatimista eikä voimassa oleva yleiskaava. Museoliiton näkemyksen mukaan tämä ehdotus heikentää huolellista suunnittelua ja mahdollistaa lyhytnäköisen kaavoituksen, jossa asemakaavan yksittäiset muutoskohteet voivat vaikuttaa yleiskaavan laatimiseen.

Museoliitto pitää myös ongelmallisena ehdotusta, jonka mukaan yleiskaavan laatimista tai muuttamista varten määrättävien rakennuskiellon ja toimenpiderajoituksen enimmäiskestoajaa ehdotetaan lyhennettäväksi. Museoliitto pitää lakiesityksessä ehdotettuja yleiskaavan määräaikaista suojelumääräyksiä myös ongelmallisina kulttuuriperinnön säilymisen kannalta ja tämän vuoksi määräaikaista suojeluperiaatteita pitäisi avata tarkemmin lakiesityksessä.

Museoliitto esittää lisättäväksi yleiskaavan sisältövaatimukseen maininnat kulttuuriperinnöstä, rakennetusta kulttuuriympäristöstä, arkeologisesta kulttuuriperinnöstä sekä kulttuurimaisemasta.

Kommentit luvusta 6 Asemakaava

Lakiehdotuksen mukaisesti yleiskaava ja asemakaava voitaisiin laatia ja hyväksyä samalla päätöksellä. Tällöin laadittava yleiskaava ohjaa asemakaavan laatimista eikä voimassa oleva yleiskaava. Museoliiton näkemyksen mukaan tämä ehdotus heikentää huolellista suunnittelua ja mahdollistaa lyhytnäköisen kaavoituksen, jossa asemakaavan yksittäiset muutoskohteet voivat vaikuttaa yleiskaavan laatimiseen. Yksityisten tahojen mahdollisuus tehdä kaavoitusaloitteita lisää em. mahdollisuutta.

Museoliitto esittää lisättäväksi asemakaavan sisältövaatimukseen maininnat kulttuuriperinnöstä, rakennetusta kulttuuriympäristöstä, arkeologisesta kulttuuriperinnöstä sekä kulttuurimaisemasta.

Kommentit luvusta 7 Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 8 Tuulivoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 9 Aurinkovoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 10 Ranta-alueita koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 11 Kaavoitusmenettely ja vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

-

Kommentit luvusta 12 Asemakaavan ja yleiskaavan laatimisaloite ja asemakaavan ja yleiskaavan laatiminen yhteistyössä

-

Koementit luvusta 13 Merialuesuunnittelu

-

Kommentit luvusta 14 Kansallinen kaupunkipuisto

-

Kommentit luvusta 15 Valtion rajat ylittävät ympäristövaikutukset

-

Kommentit luvusta 16 Pakkokeinot ja seuraamukset

-

Kommentit luvusta 17 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksiantoa koskevat säännökset

-

Kommentit luvusta 18 Muutoksenhaku

Museoliitto pitää huolestuttavana, että lakiesityksen mukaan kaavoituksen valitusoikeus rajattaisiin asianosaisiin. Valitusoikeus olisi jatkossa vain niillä, joiden oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa. Yhdistyksille säädettäisiin valitusoikeutensa säilyttämiseksi velvoite tehdä asemakaavaehdotuksesta muistutus, joka Museoliiton käsityksen mukaan hankaloittaa kulttuuriperintötyötä tekevien yhdistysten toimintaa.

Museoliiton näkemyksen mukaan myös kuntalaisten kohtelu kaventuu ehdotuksen myötä. Museoliitto muistuttaa, että perustuslain mukaan vastuu ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Myös kansainvälinen, Eduskunnan hyväksymä Faron kulttuuriperintösopimus korostaa osallisuutta kulttuuriperintöön tärkeänä kaikille kuuluvana mahdollisuutena.

Kommentit luvusta 19 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksiantoa j voimaantuloa koskevat säännökset

-

Kommentti luvusta 20 Erinäiset säännökset

-

Kommentit luvusta 21 Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

-

Kommentit alueidenkäyttölain muuttamisesta (liitelaki, nimike muuttuu laiksi kaavojen toteuttamislainsi)

-

Kommentit rakentamislain muuttamisesta

-

Luonnos uudeksi alueidenkäyttöasetukseksi viimeistellään ja siitä pyydetään lausunnot syksyllä 2025. Jos haluatte jo nyt antaa siitä kommentteja niin voitte tehdä sen tässä.

-

Havu Petra
Suomen museoliitto ry

Tokila Leena
Suomen museoliitto ry